
Utviklingen på arbeidsmarkedet

SAMMENDRAG

Gjennom 2010 tok den økonomiske veksten seg opp både internasjonalt og i Norge, etter resesjonen i 2009. Veksten i norsk økonomi var sterkere i andre halvår enn i første halvår. Dette førte til en bedring på arbeidsmarkedet, ved at både arbeidsledigheten og sysselsettingen stabiliserte seg. Fra slutten av 2010 og de første månedene i 2011 har bedringen på arbeidsmarkedet fortsatt. Justert for sesongvariasjoner har summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere nå gått ned fem måneder på rad, og var i april 6 800 lavere enn i november. Samtidig vokser tilgangen på ledige stillinger, særlig rettet mot ingeniør- og ikt-fag, bygge- og anleggsvirker og industriyrker. Dette viser at etterspørselen etter arbeidskraft er økende, og sysselsettingen har også steget med 25 000 det siste året.

Selv om ledigheten nå faller og sysselsettingen stiger, fortsetter yrkesdeltakelsen å gå ned. I første kvartal i år var 70,9 prosent av befolkningen mellom 15 og 74 år med i arbeidsstyrken, en nedgang på 0,9 prosentpoeng i forhold til første kvartal i fjor. Dette henger sammen med den svært store befolkningsveksten vi nå har. Det siste året har befolkningen i yrkesaktiv alder økt med 62 000 personer, mens arbeidsstyrken har økt med 14 000 personer. Det er altså fortsatt en økende andel av befolkningen som står utenfor arbeidslivet. Denne utviklingen må blant annet sees i sammenheng med at det er for de yngste og de eldste aldersgruppene blant de yrkesaktive at befolkningen øker mest, og det er disse gruppene som har lavest yrkesdeltagelse.

Høstens bedriftsundersøkelse viser at bedriftene nå er mer optimistiske enn de var for ett år siden, og tyder på at sysselsettingsveksten vil ta seg opp i tiden framover. Ordretilgangen innen industrien og bygge- og anleggsvirker har også tatt seg klart opp og peker mot økt aktivitet i disse to næringene framover. Anslagene for oljeinvesteringene for 2011 tyder på at disse vil øke, noe som vil bidra positivt for industrien.

Samtidig var veksten i flere land svært høy i 2010, noe som må sees i sammenheng med nedgangen året før. Dette bidro til økt norsk eksport og at prisen på råvarer vi eksporterer gikk opp. NAV venter at veksten i verdensøkonomien vil gå noe ned, blant annet på grunn av store innstramminger i de offentlige budsjettene i flere land. Vi venter imidlertid at økt innenlandsk etterspørsel vil bidra til at veksten i norsk økonomi tar seg ytterligere opp. Dette vil også føre til økt etterspørsel etter arbeidskraft, og vi venter at sysselsettingen vil øke med 1,6 prosent i 2011 og 1,8 prosent i 2012.

Vi venter samtidig at den sterke befolkningsveksten fortsetter, og anslår at arbeidsstyrken vil vokse med 1,2 prosent i 2011 og 1,6 prosent i 2012. Dette gjør at vi forventer en moderat nedgang i arbeidsledigheten både i år og neste år. NAV anslår at det i gjennomsnitt vil være registrert 68 000 helt ledige i 2011 og 65 000 i 2012. Arbeidsledigheten vil da utgjøre henholdsvis 2,6 og 2,5 prosent av arbeidsstyrken.

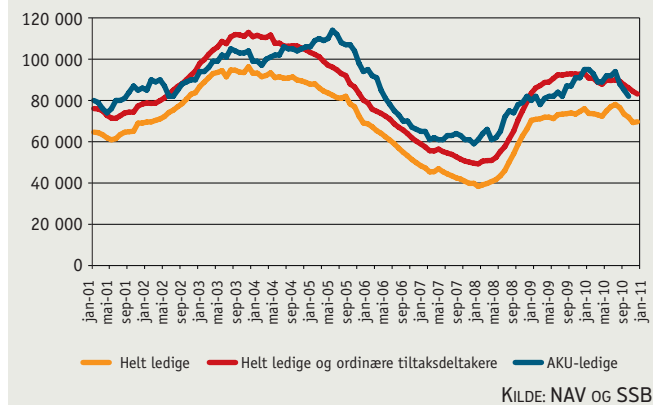
KLART FALL I LEDIGHETEN

Ved utgangen av april var 72 000 personer registrert som helt ledige hos NAV. Dette utgjør 2,8 prosent av arbeidsstyrken. Ledigheten har falt med 6 300 personer (- 8 %) siden april i fjor, halvparten av denne nedgangen skyldes færre permitterte. Etter at arbeidsledigheten var relativt stabil gjennom 2010, har vi nå fått et markert skifte på arbeidsmarkedet, og ledigheten har falt fem måneder på rad.

I løpet av april ble det 400 flere helt ledige, når vi justerer for normale sesongsvingninger. Denne økningen må imidlertid sees i sammenheng med at det ble færre tiltaks-

deltakere. Påsken gjør også at de sesongjusterte tallene for mars og april er noe mer usikre enn de øvrige månedene. Summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere falt med 1 200 personer i april, og har falt med 6 800 personer siden november. Nedgangen henger sammen med at det nå kommer langt færre nye arbeidssøkere enn det som var tilfellet i fjor. Korrigert for sesongvariasjoner, var det i april om lag 160 færre nye arbeidssøkere som registrerte seg hos NAV per virkedag enn det som var tilfellet i november, og sett i forhold til våren 2009 er det en nedgang på mer enn 200 nye arbeidssøkere per virkedag. Samtidig ser vi også at etterspørselen etter arbeidskraft er i ferd med å ta seg opp, ved at tilgangen på nye ledige

Figur 1.
Utviklingen i antall registrerte helt ledige, summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere og arbeidsledige ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse. Sesongjusterte tall. Januar 2001 – april 2011.

stillinger øker. Dette bidrar både til at færre mister jobben i utgangspunktet, og at det blir enklere for de arbeidsledige å komme tilbake i arbeid.

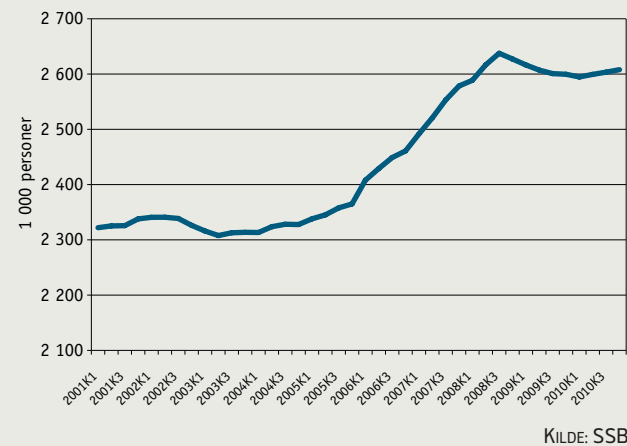
Som vi ser i figur 1 viser også Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) samme utvikling i ledigheten, med en klar nedgang fra november i fjor og inn i 2011.

FLERE SYSSELSATTE

I 2010 stabiliserte altså arbeidsledigheten seg, og det har vært en klar nedgang så langt i 2011. Fallet i sysselsettingen stoppet også opp i 2010, og fra andre kvartal har sysselsettingen økt når vi justerer for normale sesongsvingninger (figur 2). I fjerde kvartal 2010 var det 13 000 flere sysselsatte enn i første kvartal, og sysselsettingsveksten var størst innen helse- og sosialtjenester hvor det ble 11 000 flere sysselsatte. Samtidig har sysselsettingen begynt å øke i industrien og bygge- og anleggsnæringen, hvor det til sammen ble om lag 10 000 flere sysselsatte i denne perioden. Innen forretningsmessig tjenesteyting og innen varehandelen har derimot sysselsettingen fortsatt å gå noe ned.

Selv om sysselsettingen har begynt å øke, er det fortsatt 30 000 færre sysselsatte enn det var i tredje kvartal 2008, før sysselsettingen begynte å falle. Sysselsettingen har falt mest innen industrien hvor det er blitt 21 000 færre sysselsatte. Derneft har nedgangen vært størst for varehandelen og forretningsmessig tjenesteyting. Til sammen var det 56 000 færre sysselsatte i disse tre næringene i fjerde kvartal 2010 enn det var i tredje kvartal 2008. Innen helse- og sosialtjenester har derimot sysselsettingen økt med 33 000 i den samme perioden.

Figur 2.
Utviklingen i antall sysselsatte personer ifølge Nasjonalregnskapet. Sesongjusterte tall. 1. kvartal 2001 - 4. kvartal 2010.

Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) viser også at sysselsettingen har begynt å øke. I første kvartal i år var det 25 000 flere sysselsatte enn i første kvartal i fjor, ifølge AKU. Det er særlig for kvinner at sysselsettingen øker. Blant personer i alderen 20–29 år har det blitt 17 000 flere sysselsatte det siste året, og i denne aldersgruppen er det for menn at sysselsettingen har økt mest. Også for de over 60 år har sysselsettingen økt, og her har sysselsettingsveksten vært like stor for kvinner og menn.

LAVERE YRKESDELTAELSE

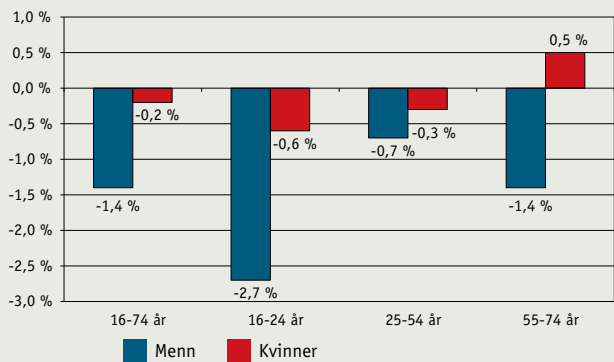
Selv om sysselsettingen har økt det siste året, er yrkesdeltakelsen fortsatt fallende. Ifølge AKU økte antall personer i arbeidsstyrken med 14 000 fra første kvartal 2010 til første kvartal 2011, mens befolkningen i yrkesaktiv alder økte med hele 62 000 personer. Yrkesdeltakelsen falt dermed 0,9 prosentpoeng i løpet av denne perioden, fra 71,8 til 70,9 prosent.

Det var blant menn at yrkesdeltakelsen falt mest (figur 3), og særlig gjaldt dette de under 20 år. For menn i slutten av 20-årene var det derimot en klar økning i yrkesdeltakelsen, mens den gikk klart ned for menn i 40-årene og de i siste halvdel av 50-årene. For kvinner var endringen i den samlede yrkesdeltakelsen langt mindre, men også her var det stor forskjell på ulike aldersgrupper. For de aller yngste gikk yrkesdeltakelsen klart ned også for kvinner, mens den økte for de mellom 20 og 24 år og for de eldste aldersgruppene.

For de over 55 år ser vi at yrkesdeltakelsen faller klart for menn, mens den øker for kvinner. Avkortningen av alderspensjon ved arbeidsinntekt har gradvis blitt fjernet for personer mellom 67 og 70 år i perioden fra 2008 til

Figur 3.

Endring i yrkesdeltakelsen i prosentpoeng fra 4. kvartal 2009 til 4. kvartal 2010. Fordelt på alder og kjønn.

KILDE: SSB

2010. Dette vil trolig påvirke yrkesdeltakelsen for denne aldersgruppen ved at det blir mer attraktivt å jobbe. Det siste året har likevel yrkesdeltakelsen gått noe ned for menn over 65 år, mens den har økt klart for kvinner.

FÆRRE NYE ARBEIDSSØKERE

Tilgangen av ordinære arbeidssøkere¹ per virkedag har nå falt de siste fem månedene, justert for normale sesongvariasjoner (figur 4). I april var tilgangen på 780 ordinære arbeidssøkere per virkedag, som er den laveste tilgangen av nye arbeidssøkere siden september 2008. Sammenlignet med april i fjor har tilgangen på nye arbeidssøkere falt med 15 prosent.

Også blant de helt ledige har det vært en nedgang i antallet nye arbeidssøkere. Ved utgangen av april var det 10 400 helt ledige som hadde vært arbeidssøkere i under fire uker. Dette er en nedgang på 12 prosent sammenlignet med april i fjor. Det er særlig blant personer med bakgrunn fra kontorarbeid (-26 %), industriarbeid (-25 %), og reiseliv og transport (-25 %) at det nå er færre nye helt ledige. Innen undervisningsarbeid (37 %) har det derimot vært en kraftig økning i antallet helt ledige som har vært arbeidssøkere i under fire uker.

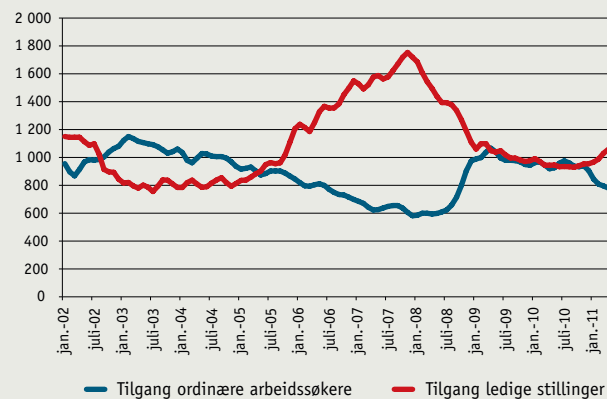
FLERE NYE LEDIGE STILLINGER

Etter å ha holdt seg relativt stabil gjennom 2010, har tilgangen på nye ledige stillinger økt klart de siste månedene, når vi justerer for normale sesongsvingninger

¹ Ordinære arbeidssøkere inkluderer helt ledige, delvis ledige, ordinære tiltaksdeltakere og andre arbeidssøkere.

Figur 4.

Tilgang ledige stillinger per virkedag (stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til NAV). Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag. Sesongjusterte tall. Trend. Januar 2002 – april 2011.

KILDE: NAV

(figur 4). Det lyses nå ut om lag like mange nye stillinger per virkedag som under våren 2009, og flere enn det som var tilfellet gjennom fjoråret. At tilgangen på ledige stillinger nå har økt, viser at etterspørselen etter arbeidskraft har tatt seg opp.

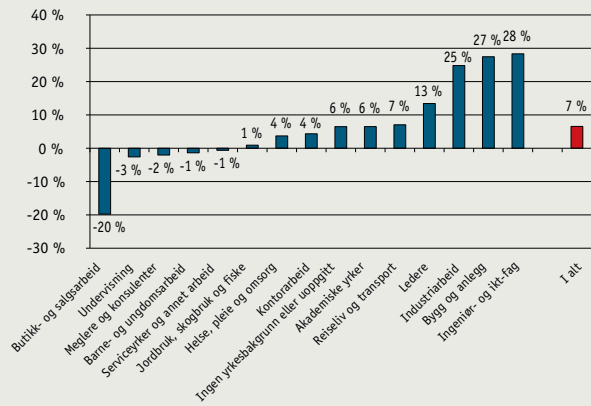
Når vi ser på hvilke yrker som etterspørres, er det særlig yrker innen industrien og bygge- og anleggsnæringen som opplever en kraftig vekst. I tremånedersperioden fra februar til april i år ble det utlyst henholdsvis 27 og 25 prosent flere nye stillinger innen bygge- og anleggsarbeid og industriarbeid enn det som var tilfellet i tilsvarende periode i fjor (se figur 5). Ingeniør- og ikt-fag har hatt den største økningen i antallet nye ledige stillinger, med en vekst på 28 prosent. Mange av disse stillingene vil også være i industrien og bygge- og anleggsnæringen, men dette er yrkesgrupper som også etterspørres i flere andre næringer.

Innen butikk- og salgsarbeid var det derimot en nedgang i tilgangen på ledige stillinger på 20 prosent i samme periode. Selv om det var en klar vekst i privat konsum gjennom fjerde kvartal, har utviklingen så langt i år vært svak. Dersom veksten i konsumet igjen tar seg opp, er det grunn til å tro at også tilgangen på ledige stillinger innen butikk- og salgsarbeid vil ta seg opp i tiden framover.

STØRST NEDGANG I LEDIGHETEN FOR INGENIØRER OG INDUSTRIARBEIDERE

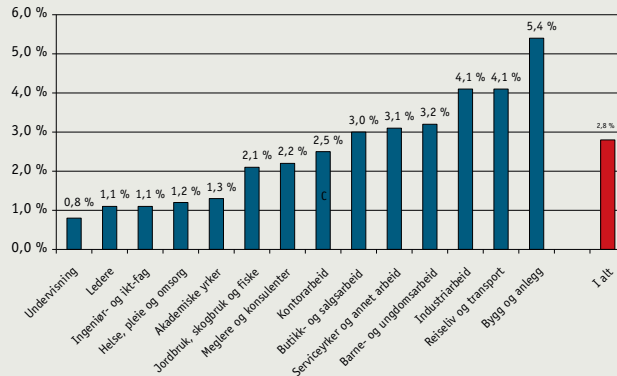
Det siste året har ledigheten falt mest for personer med bakgrunn fra ingeniør- og ikt-fag og industriarbeid (se figur 6). Ved utgangen av april var det 19 prosent færre le-

Figur 5.
Endring i tilgang ledige stillinger per virkedag, fra tremånedersperioden februar – april 2010 til februar – april 2011.

KILDE: NAV

Figur 7.
Ledighet i prosent av arbeidsstyrken, etter yrkesbakgrunn. April 2011.

KILDE: NAV

dige med bakgrunn fra denne typen yrker enn for ett år siden. Også innen bygge- og anleggsarbeid har det vært en betydelig nedgang i ledigheten (-14 %). Som vi ser i figur 5, er dette også de tre yrkesgruppene hvor økningen i antallet nye ledige stillinger har vært størst det siste året. Samtidig har antallet helt permitterte falt med nesten 3 200 personer, noe som forklarer halvparten av nedgangen i antallet helt ledige. Innen industriarbeid og bygge- og anleggsarbeid har det blitt 2 000 færre helt permitterte. Den økte aktiviteten i bygge- og anleggsnæringen og industrien har altså både gitt færre permitteringer, og dermed færre nye arbeidsledige, samtidig som den har ført til økt etterspørsel etter ny arbeidskraft, noe som gjør det lettere for de som er arbeidsledige å komme tilbake i arbeid.

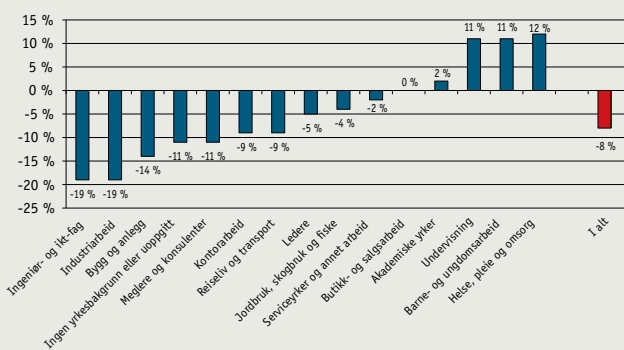
For personer med bakgrunn fra undervisning, barne- og ungdomsarbeid og helse-, pleie- og omsorgsarbeid har ledigheten derimot økt det siste året. Undervisning og

helse, pleie og omsorg er likevel to av yrkesgruppene som har lavest ledighet, med henholdsvis 0,8 og 1,2 prosent. Det er innen bygge- og anleggsarbeid at arbeidsledigheten er høyest. Her er 5,4 prosent av arbeidsstyrken registrert som helt ledige.

NEDGANG I LEDIGHETEN OVER HELE LANDET

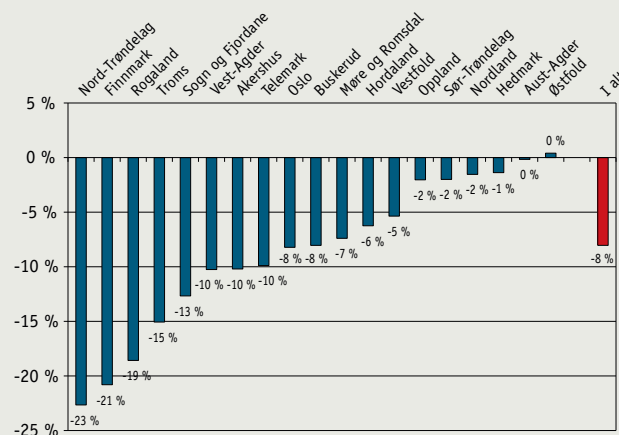
Ledigheten går nå ned i alle fylker, med unntak av Østfold og Aust-Agder, hvor ledigheten er uendret sammenlignet med april i fjor. Det er i Nord-Trøndelag (-23 %), Finnmark (-21 %) og Rogaland (-19 %) at ledigheten har gått mest ned det siste året.

Figur 6.
Prosentvis endring i antall helt ledige etter yrkesbakgrunn. April 2010 – april 2011.

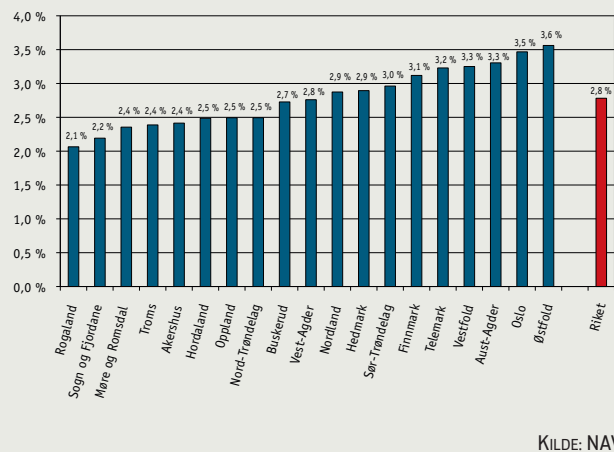
KILDE: NAV

Figur 8.
Prosentvis endring i antall helt ledige fra april 2010 til april 2011. Fordelt etter fylke.

KILDE: NAV

Figur 9.
Ledighet i prosent av arbeidsstyrken etter fylke.
April 2011.

Ledigheten er lavest i Rogaland og Sogn og Fjordane, med henholdsvis 2,1 og 2,2 prosent av arbeidsstyrken, mens Østfold (3,6 %) og Oslo (3,5 %) har den høyeste arbeidsledigheten.

STØRST NEDGANG I LEDIGHETEN FOR DE YNGSTE OG DE ELDSTE

Hele nedgangen i ledigheten det siste året har kommet blant menn, mens ledigheten er uendret for kvinner. Ledigheten har gått mest ned for personer i starten av 20-årene (-13 %) og personer i 60-årene (-12 %). I disse aldersgruppene har også ledigheten gått noe ned for kvinner, men nedgangen er klart størst for menn.

Det var også for personer i 20-årene og personer over 60 år at sysselsettingen økte mest. Det ser altså ut til at bedringen på arbeidsmarkedet i særlig grad har hjulpet disse gruppene. Personer i 20-årene vil i stor grad merke konjunkturskiftene. Mange av disse er nyutdannede og har liten eller ingen arbeidserfaring. Når arbeidsledigheten stiger og bedrifter må si opp ansatte, er dette gjerne de første som må gå. I tillegg er det vanskeligere for denne gruppen å komme inn i arbeidslivet når arbeidsledigheten er høy. Dette så vi også i denne nedgangskonjunktoren, ved et kraftig fall i yrkesdeltakelsen og økt ledighet. Når arbeidsmarkedet så snur igjen, opplever denne gruppen sterk sysselsettingsvekst og redusert ledighet. Ledigheten er likevel høyest blant personer i 20-årene, mens den synker med økende alder.

For personer i 60-årene er den økte sysselsettingen og nedgangen i ledigheten en del av en større trend. En stadig større andel av denne gruppen har høyere utdanning, og personer med høyere utdanning jobber i gjennomsnitt

lenger og er i mindre grad arbeidsledig enn personer med kortere utdanning. Yrkesdeltakelsen har også økt jevnt for denne gruppen de siste ti årene, samtidig som ledigheten er lav og andelen som er uførepensjonert har falt.

LEDIGHETEN BLANT ARBEIDSINNVANDRERE

Nettoinnvandringen til Norge ble nesten firedoblet i perioden 2003–2008. Dette falt sammen med en sterk oppgang i norsk økonomi, og andelen innvandrere som oppga arbeid som innvandringsgrunn vokste raskt i denne perioden. Arbeid har vært den viktigste årsaken til innvandring siden 2006. Nettoinnvandringen fra de nye østeuropeiske EU-landene (EU10),² som hovedsakelig er arbeidsinnvandring, økte kraftig i løpet av disse årene og siden 2006 har de utgjort den største gruppen innvandrere. Nedgangen i etterspørsel etter arbeidskraft som kom i kjølvannet av finanskrisen førte til en nedgang i arbeidsinnvandringen på omtrent 20 prosent i 2009. Nettoinnvandringen fra Polen, hvor de fleste innvandrerne fra EU10 kommer fra, ble neste halvert dette året. Innvandringsoverskuddet fra Norden, som også hovedsakelig er arbeidsrelatert, økte derimot ytterligere i 2009.

Nedgangen i nettoinnvandringen ble reversert i fjor. Innvandringsoverskuddet ble på 42 350 personer i 2010. Dette er nesten like høyt som i rekordåret 2008, til tross et stort antall utvandring. Det var fortsatt polakkene som utgjorde den største gruppen med hensyn til nettoinnvandringen, fulgt av litauere. Svenskene var den nest største gruppen av innvandrere, men fordi det også var mange svensker som utvandret utgjorde de den tredje største gruppen med hensyn til nettoinnvandringen.

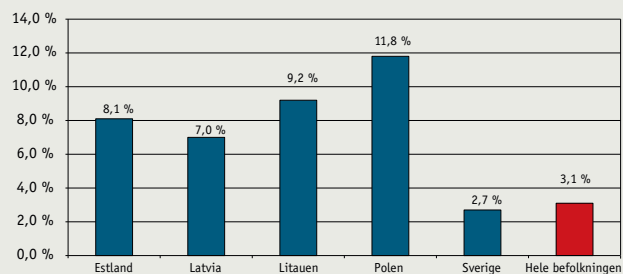
Det siste året har ledigheten økt relativt mye blant statsborgere fra de baltiske landene, spesielt fra Litauen og Latvia. I april var det registrert 1 800 ledige baltere, 39 prosent flere enn året før. Ledigheten blant polakkene har stabilisert seg, og i april var det registret 5 000 ledige fra Polen, én prosent flere enn i fjor. Ledigheten blant svenskene falt med 26 prosent sammenlignet med april i fjor. Dette er en kraftigere nedgang enn for befolkningen totalt.

Tall fra NAV og SSB³ for første kvartal 2011 viser at ledighetsraten blant personer fra Polen og de baltiske

² I 2004 ble de følgende ti østeuropeiske landene nye medlemmer i EU: Polen, Litauen, Slovakia, Latvia, Romania, Estland, Bulgaria, Tsjekkia, Ungarn og Slovenia.

³ SSB har koblet NAVs tall over registrerte ledige med opplysninger over landbakgrunn. En person er definert som innvandrer når personen er født i utlandet og har utenlandske foreldre, mens tall fra NAV i denne artikkelen er basert på statsborgerskap. Forskjellen mellom statsborgerskap og landbakgrunn er relativt liten for de landene som er med i denne analysen.

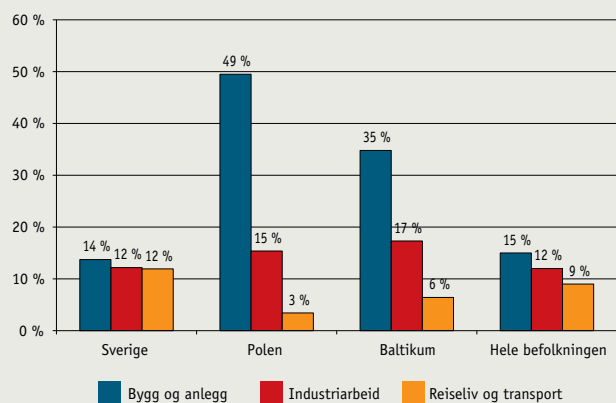
Figur 10.
Ledighet i prosent av arbeidsstyrken, 1. kvartal 2011. Fordelt etter landbakgrunn for de største gruppene arbeidsinnvandrere.

KILDE: SSB

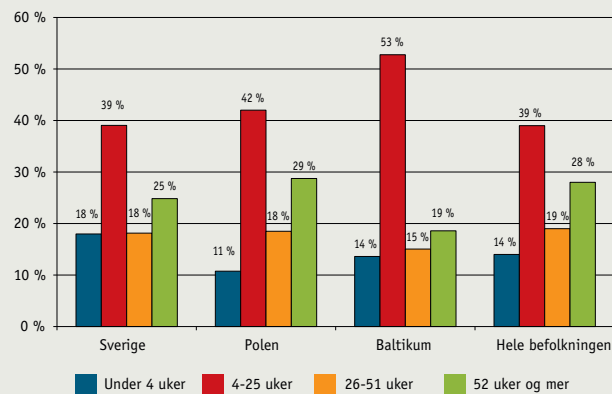
landene var klart høyere enn for befolkningen i snitt, mens ledigheten blant svenskene var noe lavere (se figur 10). Dette må sees i sammenheng med at hovedtyngden av polakker og balttere har yrkesbakgrunn fra industri- og bygge- og anleggsnæringen, der ledigheten er høyest. I april hadde 65 prosent av de registrerte ledige fra Polen og 52 prosent av de ledige fra Baltikum bakgrunn fra disse næringene, mens for befolkningen i snitt var andelen på 27 prosent (se figur 11). Yrkesfordelingen blant svenske ledige er imidlertid nokså lik som for hele befolkningen, men en noe høyere andel ledige har yrkesbakgrunn fra reiseliv og transport. At nesten to tredjedeler av de registrerte ledige fra Polen har bakgrunn fra industriarbeid og fra bygg og anlegg, som er mannsdominerte yrker, gjenpeiles i en større andel ledige menn (82 %) enn for hele befolkningen (62 %). Andelen ledige menn fra Baltikum og Sverige (71 %) var også høyere enn gjennomsnittet i april.

Figur 11.
Andel ledige etter utvalgte yrkesbakgrunner, april 2011.

KILDE: NAV

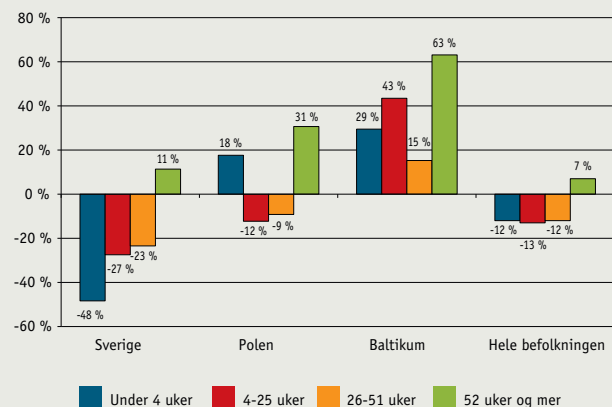
Figur 12.
Andel helt ledige etter arbeidssøkervarighet, april 2011.

KILDE: NAV

Ser man på hvor lenge de ledige har vært registrert som arbeidssøkere, er det ikke store forskjeller mellom polakker, svensker og befolkningen i alt (se figur 12). I disse tre gruppene hadde i overkant av halvparten av alle ledige i april vært arbeidssøkere i under seks måneder. Andelen ledige med korte arbeidssøkerperioder var imidlertid høyere blant personer fra Baltikum, der 67 prosent av de registrerte ledige i april hadde en arbeidssøkervarighet under seks måneder. For befolkningen i snitt har det i løpet av det siste året vært en nedgang i antallet ledige med en arbeidssøkervarighet under ett år (se figur 13). Det samme var tilfellet blant svenskene, men nedgangen i antallet nye ledige fra Sverige var kraftigere enn gjennomsnittet (-48 %). Blant polakkene var det både en nedgang i antallet ledige registrert som arbeidssøkere

Figur 13.
Prosentvis endring i antall ledige etter arbeidssøkervarighet og statsborgerskap. April 2010 – april 2011.

KILDE: NAV

mellom en måned og ett år, og en oppgang på 18 prosent i antallet ledige som hadde vært arbeidssøkere under fire uker. Blant personer fra de baltiske landene har derimot antallet ledige økt uansett arbeidssøkervarighet gjennom det siste året. Dette kan sees i sammenheng med den økte innvandringen fra de baltiske landene, særlig fra Litauen.

I april mottok 59 prosent av de registrerte ledige dagpenger. Andelen ledige med rett til dagpenger blant svensker, baltere, og særlig polakker, var høyere enn gjennomsnittet, med henholdsvis 62, 63 og 73 prosent. Dette henger sammen med at det i befolkningen under ett er flere nyutdannede og unge uten arbeidserfaring som registrer seg som ledige, og at disse ikke har rett til dagpenger. Mange arbeidsinnvandrere kommer imidlertid til Norge til en avtalt jobb. Dette betyr at de fleste østeuropeere som blir ledige har arbeidserfaring fra Norge, og har også opparbeidet seg dagpengerettigheter. Dette er særlig tilfellet blant menn, mens kvinner i større grad enn menn flytter til Norge av familiegrunner og ofte ikke har hatt arbeid i Norge når de registrerer seg som arbeidssøkere. At andelen ledige som mottar dagpenger er høyest blant polakker følger trolig av de er en mer etablert gruppe på det norske arbeidsmarkedet, og at flere derfor vil ha opparbeidet seg rettigheter til dagpenger.

SYKEFRAVÆRET TILBAKE TIL NIVÅET FRA 2008

Det totale sykefraværet (legemeldt og egenmeldt) var på 6,8 prosent i gjennomsnitt for hele 2010, mot 7,5 prosent i 2009. Dette innebærer en nedgang på 9,3 prosent. Sykefraværet er dermed tilbake på om lag samme nivå som i 2008. Legemeldt sykefravær sank fra 6,5 prosent i 2009 til 5,9 prosent i 2010, en nedgang på 9,8 prosent. Det egenmeldte fraværet var på 1,0 prosent både i 2009 og 2010. Svineinfluensa hadde en betydelig effekt på utviklingen i det legemeldte sykefraværet, men mindre enn når man ser på kvartalsstatistikken. Endringer i omfanget av influensa forklarer 19 prosent av økningen i sykefraværersprosenten fra 2008 til 2009, og 24 prosent av nedgangen fra 2009 til 2010. Nedgangen i sykefraværet skyldes altså i hovedsak andre diagnoser enn luftveislidelser.

Hele økningen i det legemeldte sykefraværet fra 2008 til 2009 kan forklares med at sykefraværstilfellene ble lengre, noe som spesielt var synlig gjennom en økning i antall sykefraværstilfeller med over åtte ukers varighet. Det var altså ikke flere som ble sykemeldt i 2009 enn i 2008, men de som ble sykemeldt var sykemeldt for en lengre periode. Se artikkelen «Opp og ned – Hva skjedde med sykefraværet?» i denne utgaven av Arbeid og velferd for å lese mer om utviklingen i sykefraværet de siste to årene.

Antall personer registrert hos NAV med nedsatt

arbeidsevne har økt fra 198 800 i mars 2010 til 218 000 personer ved utgangen av mars 2011, en økning på 9,7 prosent. Økningen i antall personer som mottok arbeidsavklaringspenger var på knappe 9 prosent i den samme perioden. 175 400 personer var registrert som mottakere av ytelsen i mars. I prosent har veksten i antallet med nedsatt arbeidsevne vært høyest blant menn og for de under 25 år.

Antallet uførepensjonister har det siste året økt med 4 788 personer, dvs. fra 296 300 ved utgangen av 2009 til 301 088 ved utgangen av 2010. Dette er en økning på 1,6 prosent. Tilsvarende økning fra 2008 til 2009 var på 332 personer eller 0,1 prosent. Fra 2001 til 2010 har antall uførepensjonister økt med 15 724 personer eller 5,5 prosent. Den viktigste årsaken til veksten i antallet uførepensjonister er endring i alderssammensetningen i befolkningen. En større andel av befolkningen er nå over 60 år, og det er disse aldersgruppene som har høyest andel uførepensjonister.

I perioden 2004-2009 hadde vi i tillegg til uførepensjon ordningen med tidsbegrenset uførestønad. Denne ordningen ble innført 1. januar 2004 og opphørte 1. mars 2010, da mottakerne av stønaden ble overført til arbeidsavklaringspenger (AAP). Økningen i antallet uførepensjonister det siste året må også sees i sammenheng med at en del tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønad (eventuelt via en periode på arbeidsavklaringspenger) etter hvert får innvilget uførepensjon.

Antall uførepensjonister som andel av befolkningen mellom 18 og 67 år var likevel uendret på 9,5 prosent fra utgangen av 2009 til utgangen av 2010. Det var en svak økning i andelen uførepensjonister for aldersgruppene 20-24 år, 35-39 år, 40-44 år og 45-49 år. For gruppene over 55 år var det en svak nedgang i andelen uførepensjonister. Sett i forhold til 2001, er andelen av befolkningen som er uførepensjonister nå lavere, men dette må sees i sammenheng med innføringen og utfasingen av ordningen med tidsbegrenset uførestønad.

UTVIKLINGEN I NORSK ØKONOMI

Norsk økonomi har vokst de siste fem kvartalene. Veksten i BNP for Fastlands-Norge var høyere i andre halvår i fjor enn i det første, og høyere enn gjennomsnittet siden 1980, noe som indikerer begynnelsen av en konjunkturoppgang. Veksten i den innenlandske etterspørsel tiltok i fjerde kvartal. Dette har ført til bedringen på arbeidsmarkedet som vi har sett de siste månedene, både ved at arbeidsledigheten faller, og at tilgangen på ledige stillinger og sysselsettingen øker.

Innen bygge- og anleggsnæringen har ordrettilgangen steget betydelig gjennom 2010. Beholdningen av nye boliger til oppføring steg med 69 prosent fra fjerde kvartal

2009 til fjerde kvartal 2010, men er fortsatt 30 prosent lavere enn toppnivået i 2007. Tall fra SSBs byggearealstatistikk viser også at i perioden fra januar til mars 2011 ble det igangsatt 42,3 prosent mer bruksareal til bolig enn året før. Igangsatt bruksareal til næringsbygg var 13 prosent høyere. Det ble dermed en oppgang på 23,5 prosent i igangsatt bruksareal sammenlignet med perioden fra januar til mars 2010. Det har altså vært en markant bedring for bygge- og anleggsnæringen det siste året, noe vi nå ser i form av redusert ledighet og økt etterspørsel etter arbeidskraft.

Også i industrien har det vært en kraftig vekst i ordretilgangen gjennom 2010. I første kvartal 2011 var ordretilgangen for industrien 45 prosent høyere enn i første kvartal 2010. Det er særlig hjemmemarkedet som har bidratt til den økte ordretilgangen til industrien i denne perioden. Industriproduksjonen steg også kraftig gjennom andre halvår 2009 og første halvår 2010. Etter dette har imidlertid industriproduksjonen flatet ut. I mars var industriproduksjonen 3 prosent høyere enn året før. Det er innen dataindustri og elektrisk utstyrindustri og innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri at produksjonen har økt mest i løpet av det siste året, mens det var en nedgang i produksjonen innen næringsmiddelindustrien og papir- og papirvareindustrien.

Investeringene i industrien fortsatte likevel å falle i 2010, og ble 18 prosent lavere enn i 2009, ifølge tall fra SSBs investeringsstatistikk for første kvartal 2011. Anslag for industriinvesteringene i 2011 tyder på et uendret investeringsnivå i forhold til i fjor. Det er samtidig forventet en høy vekst i investeringene i kraftforsyning, slik at det samlede investeringsnivået for industri, bergverksdrift og kraftforsyning anslås å bli 11 prosent høyere i år enn i fjor. I 2010 var det også en nedgang i investeringene i olje- og gassvirksomheten, som ble 7,7 prosent lavere enn året før. Investeringsanslaget for 2011, oppgitt i første kvartal i år, innebærer imidlertid en økning i olje- og gassinvesteringene på 12 prosent sammenlignet med i fjor.

Handelsoverskuddet i Norge var i april 48,3 prosent høyere enn året før. Mens eksporten hadde økt med 20 prosent siden april i fjor, var importen nesten uendret. En høy oljepris førte til en oppgang i eksportverdien av råolje på 28,1 prosent i forhold til april 2010. Samtidig var verdien på eksporten fra Fastlands-Norge i april 21,1 prosent høyere enn april i fjor. Høyere eksport av mineralolje og raffinerte mineraloljeprodukter, av flytende propan og butan, og av fisk, bidro til den økte eksporten av tradisjonelle varer.

Økt konsum i husholdningene var en viktig årsak til BNP-veksten for Fastlands-Norge i fjerde kvartal. Så langt i år har utviklingen i forbruket vært ujevn. I mars falt varekonsumet med en prosent, og oppgangen på 1,2 prosent måneden før ble dermed nesten reversert. Ifølge

SSBs tall for sesongjustert volumindeks, falt konsumet av alle varer bortsett fra mat- og drikkevarer. Sammenlignet med mars 2010, var varekonsumet 4,4 prosent lavere i mars i år.

UTVIKLINGEN INTERNASJONALT

Statsgjeldskrisen i eurosonen er ikke over. I april ble Portugal det tredje eurolandet, etter Hellas og Irland, som søkte krisehjelp fra EU og Det internasjonale pengefondet (IMF) for å kunne finansiere sin statsgjeld og rentebetalinger. Risikopåslaget, og dermed rentene, for statsobligasjoner fra Irland, Hellas og Portugal har fortsatt å øke de siste månedene og statsgjelden fra Hellas og Portugal ble nylig nedgradert av kredittvurderingsbyråene. Det spekuleres i tillegg på om Hellas snart vil be om en restrukturering av sin statsgjeld, som økte ytterligere i 2010, samtidig som landets bruttonasjonalprodukt (BNP) fortsatte å falle. En slik restrukturering kunne bestå i å forlenge fristene for gjeldsnedbetaling, forhandle en lavere lånerente, eller nedskrive en del av gjelden. Det siste alternativet ville føre til tap for bankene og investorene som eier statsobligasjoner fra Hellas.

Foreløpige tall fra Eurostat viser at veksten i eurosonens BNP tiltok i første kvartal og ble på 0,8 prosent, justert for vanlige sesongvariasjoner. Produksjonsveksten var imidlertid sterkere blant de nordeuropeiske landene enn blant landene i sør. Sysselsettingen i eurosonen sluttet å falle i første kvartal 2010, men økte ikke i løpet av året. Ledigheten har derfor forblitt høy, og var i mars på 9,9 prosent av arbeidsstyrken. Industriproduksjonen i euroområdet fortsatte å vokse i 2010, og var 7,1 prosent høyere enn i 2009. Ordretilgangen i industrien økte med 17,6 prosent i løpet av 2010. Veksten i industriproduksjonen og i ordretilgangen har vært noe svakere så langt i år, men viser fortsatt en klar oppadgående trend.

Foreløpige estimer viser at USAs bruttonasjonalprodukt økte med 1,8 prosent i første kvartal, målt i årlig rate, noe som innebærer en oppbremsing i forhold til andre halvår 2010. Veksten i det private forbruket bremses opp og importen økte i første kvartal, men det var spesielt en sterk nedgang i offentlig konsum og investeringer som førte til en lavere produksjonsvekst. Arbeidsledigheten er fortsatt høy. Etter å ha gått ned i fire måneder på rad, økte den på nytt i april til 9 prosent av arbeidsstyrken. Sysselsettingen økte imidlertid for sjuende måned på rad, og oppgangen i april var noe høyere enn i de foregående månedene. Amerikanske forbrukeres tillit til økonomien gikk moderat opp i april, etter et fall i mars som følge av økt inflasjon og høyere bensinpriser. Utviklingen i ledende indikatorer tyder på en stabil vekst de neste månedene. Det er imidlertid foreslått kraftige innstram-

---

---

mingler i finanspolitikken for 2012. Som tallene for første kvartal 2011 antyder, kan dette legge en demper på veksten neste år om de blir endelig vedtatt.

I Japan har regjeringen estimert skadene av jordskjelvet og tsunamien som rammet landet den 11. mars til å utgjøre mellom 3,3 og 5,2 prosent av landets BNP i 2010. Det er imidlertid fortsatt stor usikkerhet knyttet til omfanget av ulykken ved atomkraftverket i Fukushima. OECD forventer at produksjonsveksten i Japan vil bremse opp i år som følge av naturkatastrofen, og har nedjustert sin prognose for 2011 til en vekst på 0,8 prosent. Samtidig forventer OECD at gjenoppbyggingen vil medføre en sterkere vekst neste år, og anslår at Japans BNP vil øke med 2,3 prosent i 2012.

OECDs sammensatte ledende indikatorer for mars 2011 tyder på styrket vekst i Tyskland, USA og i Kina, og på stabil vekst i eurosonen og i Storbritannia. Det er imidlertid tegn på en oppbremsing i Brasil og India.

UTVIKLINGEN FRAMOVER

I 2010 opplevde flere land en sterk økonomisk gjeninnhenting og høy vekst, etter resesjonen i 2009. Dette gjaldt for eksempel Tyskland, Sverige og Kina, noe som bidro til at den norske eksportsektoren og råvareindustrien fikk økt ordretilgang og bedre priser for sine varer. Samtidig har Europa vært preget av store forskjeller mellom de ulike landene. I land som Hellas, Irland, Spania og Portugal er situasjonen fortsatt svært usikker på grunn av høy statsgjeld og store budsjettkutt. Disse landene betaler også en svært høy rente på sin statsgjeld, noe som gjør situasjonen enda vanskeligere. Arbeidsledigheten har steget kraftig i alle disse landene etter at finanskrisen inntraff. I Portugal er om lag 11 prosent av arbeidsstyrken arbeidsledige, mens dette gjelder 14 prosent i Hellas og Irland og hele 20 prosent i Spania.

Også i Storbritannia gjøres det nå kraftige innstramninger i de offentlige budsjettene, blant annet ved å kutte flere offentlige stillinger, øke studieavgiften og kutte i andre offentlige utgifter. Den økonomiske veksten er lav, og det er grunn til å tro at den vil holde seg lav også i tiden som kommer. Samtidig er inflasjonen høy, og ligger langt over inflasjonsmålet. Dette gir sentralbanken et dilemma, ettersom den høye inflasjonen tilsier høyere rente, mens den lave økonomiske veksten tilsier en fortsatt lav rente.

I USA har den økonomiske gjeninnhentingene foreløpig vært relativt svak, selv om veksten her har vært høyere enn i Europa. Arbeidsledigheten har nå gått noe ned, men er fortsatt på 9 prosent. Også i USA skal man i årene framover gjennomføre store kutt i de offentlige budsjettene, og man vil dermed være avhengig av at privat konsum og eksporten tar seg opp for å holde veksten oppe.

Det internasjonale pengefondet, IMF, venter at den økonomiske gjeninnhentingene vil fortsette, men at veksten vil være noe lavere enn i 2010. De anslår en vekst på 4,4 prosent i 2011 og 4,5 prosent i 2012, mot en vekst på 5,0 prosent i 2010. Det er veksten i fremvoksende økonomier (Kina, Brasil m.fl.) og utviklingsland som drar opp den globale veksten, mens veksten i Europa og USA fortsatt vil være moderat, og lavere enn i 2010. IMF peker også på flere risikomomenter som kan føre til at veksten i verdensøkonomien blir svakere enn de har anslått, blant annet den høye statsgjelden i mange land, høy oljepris eller overoppheting av økonomien i land som Kina og India som har svært høy vekst.

Den økonomiske veksten i 2010 ble sterk i mange land, fordi man tok igjen en del av nedgangen fra 2009. NAV venter at veksten internasjonalt vil gå noe ned i 2011 og 2012, ettersom en del av gjeninnhentingene nå er tatt. Flere land går gjennom kraftige budsjettkutt både i år og neste år, og dette vil også føre til en lavere vekst. Uroen i Midt-Østen har også gjort at oljeprisen har vært svært høy de siste månedene. Dersom oljeprisen blir værende høy, vil dette bidra til å dempe veksten i internasjonal økonomi ytterligere.

Sysselsettingsvekst i 2011 og 2012

Vårens bedriftsundersøkelse fra NAV viser at bedriftene nå er mer optimistiske enn de har vært de siste to årene. 28 prosent av bedriftene forventer å øke sysselsettingen det neste året, mens 11 prosent svarer at de vil måtte nedbemanne. Det betyr at det både er flere bedrifter som vil øke bemanningen og færre som regner med å nedbemanne enn det som har vært tilfellet de siste to årene. Både bygge- og anleggsbedriftene og industribedriftene er nå svært positive med tanke på sysselsettingsutviklingen det neste året, og det samme gjelder informasjons- og kommunikasjonsbedrifter hvor over halvparten regner med å øke bemanningen. Resultatene fra vårens undersøkelse tyder på at sysselsettingsveksten vil ta seg ytterligere opp det neste året.

Veksten i privat konsum var en viktig årsak til den økonomiske veksten i Norge i 2010, men så langt i 2011 har utviklingen i varekonsumet vært svak. Med en moderat lønnsvekst og lav inflasjon vil reallønnsveksten bidra til økt konsum. Spareraten har også vært relativt høy de siste årene, og en ytterligere økning i realinntekten vil trolig i større grad gå til økt konsum enn ytterligere sparing. Renten er fortsatt lav, og selv om renten antas å øke noe i 2011 og 2012, vil den fortsatt holde seg på et lavt nivå. NAV venter også at boligprisene vil fortsette å vokse, både på grunn av lav boligbygging de siste to årene og svært høy befolkningsvekst. I sum gjør dette at vi venter noe høyere vekst i privat konsum de neste to årene enn det vi hadde i 2010.

Boligbyggingen falt kraftig fra våren 2007 til våren 2010, men har nå begynt å ta seg opp igjen. Samtidig har befolkningsveksten vært svært høy, og dette har bidratt til at boligprisene igjen vokser raskt. Vi venter at de økte boligprisene og bedringen i norsk økonomi vil føre til økte boliginvesteringer og økt aktivitet i byggenæringen. Samtidig vil en økt satsing på vei og jernbane føre til stigende aktivitet i anleggsnæringen. Også oljeinvesteringene og investeringene i industrien falt i 2010. Anslagene for 2011 tyder nå på en vekst i oljeinvesteringene, mens investeringene i industrien vil flate ut. Vi venter at konjunkturoppgangen vil føre til at disse investeringene vil øke i prognoseperioden.

Handlingsregelen for bruken av oljepenger sier at det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet skal utgjøre 4 prosent av Statens pensjonsfond utland, noe som tilsvarer den forventete realavkastningen av fondet. Ettersom det er ventet en høy vekst i oljeinntektene, er det rom for økt offentlig etterspørsel selv med en bruk av oljepenger som ligger under handlingsregelens fireprosentbane. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at veksten i det offentlige konsumet økte med 2,2 prosent i 2010. Dette er noe lavere enn hva som ble anslått i statsbudsjettet som ble lagt fram i fjor høst. For 2011 er det i statsbudsjettet anslått en vekst i offentlig konsum og investeringer på henholdsvis 2,1 og 5,1 prosent. I takt med at veksten i norsk økonomi har tatt seg opp og ser ut til å bli relativt høy og over trend i 2011 og 2012, venter NAV at finanspolitikken vil bli noe strammere i 2012.

Bedringen i internasjonal økonomi førte til høy vekst i norsk eksport gjennom 2010. Dette har fortsatt også de første månedene av 2011. Vi forventer imidlertid en lavere vekst i internasjonal økonomi i prognoseperioden, noe som vil medføre en mer moderat vekst i norsk eksportindustri og i mindre grad bidra til den norske konjunkturoppgangen.

Samlet venter vi at konjunkturoppgangen vil fortsette de neste to årene, hovedsakelig drevet av innenlandsk etterspørsel og høye oljeinvesteringer. Dette vil føre til økt etterspørsel etter arbeidskraft. NAV venter at sysselsettingen vil stige med 1,6 prosent i år og med 1,8 prosent neste år.

Vekst i arbeidsstyrken

Etter at nettoinnvandringen gikk noe ned fra 2008 til 2009, økte den på nytt i 2010. Tall fra SSBs befolkningsstatistikk viser at innvandringsoverskuddet i 2010 var på 42 400 personer. Dette er nesten like høyt som i rekordåret 2008. En stor andel av innvandringen til Norge er arbeidsinnvandring. Stigende etterspørsel etter arbeids-

kraft, forholdsvis lav arbeidsledighet, samt et høyt lønnsnivå i Norge sammenlignet med utlandet, bidro til rekordhøy innvandring i fjor. NAV venter at bedringen i det norske arbeidsmarkedet vil føre til fortsatt høy arbeidsinnvandring i år og neste år. Vi legger derfor til grunn i vår prognose alternativet med høy nasjonal befolkningsvekst i SSBs befolkningsframskrivninger. Dette alternativet tilsier at befolkningen i yrkesaktiv alder vil øke med om lag 1,4 prosent i 2011 og i 2012. Hoveddelen av denne økningen skyldes høy nettoinnvandring, men det er også en sterk vekst i befolkningen mellom 65 og 74 år.

Andelen av befolkningen i arbeidsfør alder som melder seg i arbeidsstyrken har falt siden 2008. Tall fra Arbeidskraftundersøkelsen viser at yrkesdeltakelsen gikk videre ned med 0,9 prosentpoeng til 71,9 prosent i fjor. NAV venter at denne tendensen vil stoppe i år, og at de aldersbestemte yrkesfrekvensene vil øke etter hvert som etterspørselen etter arbeidskraft tar seg opp. NAV anslår at arbeidsstyrken i prognoseperioden vil vokse med 1,2 prosent i 2011 og 1,6 prosent i 2012.

Lavere arbeidsledighet

Når vi justerer for normale sesongvariasjoner, har summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere de siste fem månedene falt med nesten 1 400 i gjennomsnitt per måned. Dette representerer et klart skifte i forhold til fjoråret, da ledigheten holdt seg relativt stabil. Nedgangen i ledigheten kommer av at det nå er færre nye som blir ledige, samtidig som bedriftene i mindre grad permitterer ansatte. I tillegg til dette ser vi at etterspørselen etter arbeidskraft er i ferd med å ta seg opp, og spesielt gjelder dette innen industrien og bygge- og anleggsnæringen. Dette bidrar også til at det er lettere for de arbeidsledige å komme tilbake i arbeid.

Vi venter nå at oppgangskonjunktoren i Norge fortsetter de neste to årene, og at vi vil få en relativt sterk sysselsettingsvekst. Selv om veksten i arbeidsstyrken også vil være høy, vil ledigheten gå noe ned både i 2011 og 2012. NAV anslår at den registrerte ledigheten blir på 2,6 prosent i 2011 og 2,5 prosent i 2012.

Det er imidlertid fortsatt stor usikkerhet knyttet til utviklingen i internasjonal økonomi, særlig på bakgrunn av den høye statsgjelden i flere land. Dersom gjeldsproblemene skulle føre til en ny finanskriser, for eksempel ved at Hellas ikke klarer å betjene sin gjeld, vil arbeidsledigheten bli høyere enn det vår prognose tilsier. Det er også fortsatt usikkert hvordan innstramminger i statsbudsjettene i land som Storbritannia og USA vil slå ut på veksten i verdensøkonomien.

Tabell 1:

NAV's vurdering av gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2011 og 2012. Faktiske tall for 2010.

	2010	2011	2012
Registrerte helt arbeidsledige	74 643	68 000	65 000
Registrerte helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	2,9 %	2,6 %	2,5 %
Arbeidsledige ifølge AKU i prosent av arbeidsstyrken	3,6 %	3,2 %	3,1 %

KILDE: NAV

Tabell 2:

Prosentvis endring i arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige fra året før.

	2010	2011	2012
Arbeidsstyrke (AKU)	0,5 %	1,2 %	1,6 %
Sysselsatte (AKU)	0 %	1,6 %	1,8 %
Arbeidsledige (AKU)	15 %	-9,6 %	-2,4 %
Registrerte helt arbeidsledige	8 %	-8,9 %	-4,4 %

KILDE: NAV

Tabell 3:

Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrke, sysselsatte, arbeidsledighet og ledige stillinger. 2000 til 2010.

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Befolkning 15-74 år	3 201 000	3 312 000	3 397 000	3 445 000	3 505 000	3 559 000	3 618 000
Arbeidsstyrken	2 350 000	2 400 000	2 446 000	2 507 000	2 591 000	2 590 000	2 602 000
Sysselsatte	2 269 000	2 289 000	2 362 000	2 443 000	2 524 000	2 508 000	2 508 000
Yrkesdeltakelsen**	73,4 %	72,4 %	72,0 %	72,8 %	73,9 %	72,8 %	71,9 %
Arbeidsledige ifølge AKU	81 000	111 000	84 000	63 000	67 000	82 000	94 000
Registrerte arbeidsledige	62 623	83 479	62 923	46 062	42 521	69 267	74 643
Tilgang ledige stillinger*		238 130	332 304	399 525	358 136	260 301	222 385

* Det finnes ikke sammenliknbare tall for tilgangen på ledige stillinger tilbake til år 2000

** Brudd i AKU i 2006. Dette gjør at yrkesdeltakelsen fra 2000 og 2005 ikke er sammenlignbar med yrkesdeltakelsen etter dette. Nedgangen fra 2005 til 2006 kommer av dette bruddet, mens yrkesdeltakelsen økte med 0,4 prosentpoeng om vi korrigerer for bruddet i AKU.

KILDE: NAV OG SSB